

Natuur in Noordwest Natuurkern:

De zeereep in Zuid-Kennemerland gaat stuiven

Het saaiste stuk van de duinen van Zuid-Kennemerland was de zeereep. Die lang erbij als een dijk, recht en onwrikbaar. Maar dat gaat veranderen. Op vijf plaatsen zal hij worden doorgraven. Stuivend schelpenzand gaat zorgen voor een verjongingskuur van het achterliggende duin.

JOWIEN VAN DER VEGTE

Grote grazers worden ingezet om de vegetatie kort te houden. Nu er nog maar zo weinig konijnen zijn, kunnen die daar niet meer voor zorgen. Natuurbeheerders hopen echter nog steeds op herstel van de konijnenpopulatie, zodat al dat vee niet meer nodig is.
Foto: Joost Bouwmeester.

Je bent er bijna. Al een paar duinruggen gehad, je fietst vol verwachting tegen de immense duintop voor je op... en kijkt uit over wéér een duinvallei. Zie je die ree daar wegspringen? Nog een duinrug op, hier moet je lopen, het is te steil. De vallei daarna is een traktatie: wit van de parnassia, afgewisseld met geel, roze en paars. Nu nog de laatste klim, te voet door het mulle zand de zeereep over. Dan liggen de jonge duintjes en het strand aan je voeten!

Dat is Nationaal Park Zuid-Kennemerland ten top: uitzichten, steeds anders, natuur, genieten.

Complete duinen

Een completer duingebied is er niet: Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Aardkundig, qua planten en qua dieren is het een topper. Het is een groot gebied, waar relatief weinig gegraven is. Alleen de Waterleidingweg en kleine dennenbosjes zijn zichtbare ingrepen in het landschap. De natuurlijke vormen zijn goed bewaard gebleven en makkelijk te zien (en te voelen op de fiets).

Op de vloedlijn begint alles: zand blijft liggen achter aanspoelsel. Jonge duintjes, 'embryonale duinen', groeien op het strand en klimmen tegen de zeereep aan. Achter de zeereep de eerste vochtige valleien. Daarna drie duinenrijen, gevormd uit aaneengegroeide paraboolduinen en gescheiden door droge valleien met duingrasland.

Aan het eind de hoge binnenduintrand met volwassen duineikenbos, beuken en stinsenplanten op oude landgoederen aan de binnenduintrand. Vanwege de dynamiek en de compleetheid van het duincomplex is het gebied benoemd tot Aardkundig Monument.

Duingentiaan en co

Het gebied staat bekend om zijn nachtegalen. Maar je treft er ook blauwborsten, bergeenden en houtsnippen. In vochtige valleien bloeien duingentiaan, geelhartje, bitterling, moeraswespenorchis en rietorchis. Met wat geluk zie je een duinparelmoervlinder, kleine parelmoervlinder, bruin blauwtje, aardbeivlinder of heivlinder. Toch ontbreken er ook soorten. De konijnenstand is plaatselijk wat hersteld van de VHS-epidemie en myxomatose, maar er zijn ook grote delen duin waar nog nauwelijks konijnen zijn. Hun geknabbel en geknaag had grote invloed op de vegetatie. Het gemis ervan zie je in verruiging en eentoniger wordende duingraslanden. Grazers als Schotse Hooglander, Konik en Shetlander houden het gebied geschikt voor konijnen, voor als die straks weer in aantal toenemen. De zeereep is een dissonant. Die is gewoon saai: een eentonige, rechte, groene dijk, er is nauwelijks los zand. De valleien erachter krijgen geen vers kalkrijk zand meer, wat juist zo nodig is om de bodem jong en kalkrijk te houden en duinflora een kans te geven.

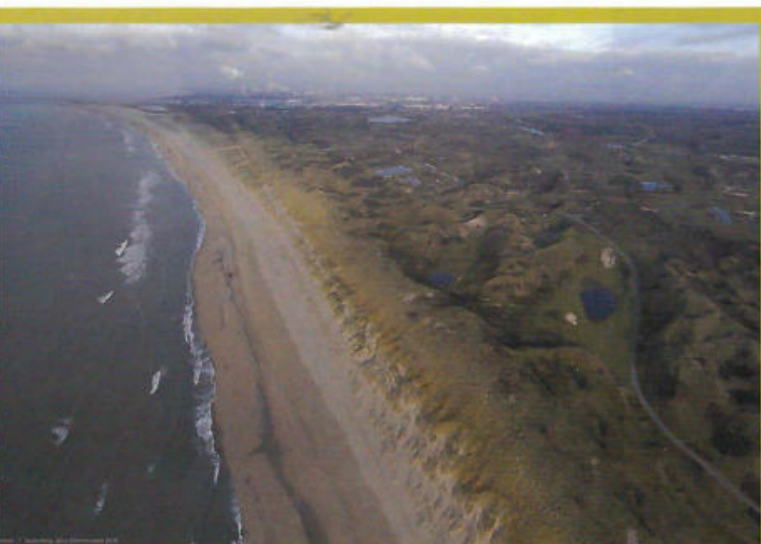
Werken aan natuur

Mooie duinen zijn geen vanzelfsprekendheid. Daarvoor zijn er te veel externe invloeden, zoals stikstofdepositie, ontwatering en vroegere menselijke ingrepen. Het vastleggen van stuivend

zand en de zeereep leek ooit een goed idee, maar verstikt nu de kalkrijke duinen. Het open duin groeit dicht met ruige grassen, struiken en bomen. Dertien jaar geleden kwam ik werken in Nationaal Park Zuid-Kennemerland. In die dertien jaar is het duingrasland in oppervlak en in kwaliteit sterk afgenomen, en zijn struikgewas en bomen toegenomen. Bezoekers die het gebied al veel langer kennen, beamen dat het dertig jaar geleden veel opener was. Veel minder struiken, meer konijnenveldjes. Kardinaalsmuts is heel mooi, maar als het hele open duin ermee vol groeit, ga je andere dingen missen. Amerikaanse vogelkers is een grote boosdoener en ook duinriet, kruipwilg en duindoorn zorgen voor verruiging en verstruiking. Daarom wordt er nu gezaagd en geplagd om het dichtgroeien te stoppen, het duin weer open te maken en duinsoorten een nieuwe kans te geven. Niets doen is geen optie. Overstuiving met kalkrijk zand is nodig om de bodem jong te houden en de kenmerkende kalksoorten te behouden.

Noordwest Natuurkern

Bijzonder is het project Noordwest Natuurkern, dat met financiële steun van de Provincie Noord-Holland en de Europese Unie wordt uitgevoerd. Tussen oktober 2012 en maart 2013 worden vijf windsleuven gegraven in de zeereep. Wind, zand en zout kunnen daardoor verder het duingebied binnendringen. Ook worden achterliggende paraboolduinen kaal gemaakt, zodat de invloed van wind en zand een groot gebied kan bereiken. De overstuiving zal soms nauwelijks te zien zijn. Experts schatten een halve centimeter per jaar.

Nationaal Park Zuid-Kennemerland is een prachtig natuurgebied. Wie langer kijkt, merkt dat de duinen erg groen zijn. Waar is de 'blanke top der duinen' gebleven? Artist impression: Ulco Glimmerveen; foto: Harm Botman.

Toekomstmuziek! De zeereep ligt er niet langer bij als een strakke dijk, maar heeft stuifgaten. De wind blaast er in volle kracht door, neemt zand mee en zorgt voor dynamiek in het achterland. Artist impression: Ulco Glimmerveen; foto: Harm Botman.

De moeraswespenorchis hoort vooral thuis op zonnige plekken in natte duinvalleien. Wespen brengen graag een bezoekje aan zijn bloemen. Foto: Jan Hendriks.

Daar hebben de orchideeën in de vochtige valleien nauwelijks last van. Ze groeien er bovenuit. Ophoging van de lage valleien is wel nodig doordat het grondwater meestijgt met de zeespiegel en de valleien anders in watervlaktes veranderen. Verstuiving is in de duinen de natuurlijke manier om mee te groeien met waterspiegelverhoging. Ook wordt er dit najaar gezaaid in Amerikaanse vogelkers, mahonia en cotoneaster, alle drie ongewenste woekeraars.

Kleine stukken verruigd, droog duingrasland worden geplagd om een gunstige uitgangssituatie te creëren voor duinplanten.

Meer dynamiek, meer stuifzand: ongetwijfeld levert dat ook meer zandhagedissen op. Diverse regeneratieprojecten hebben al bewezen dat de zandhagedis profiteert van de uitgebreide oppervlakten met kaal zand. Foto: P. Speelman.

Betrokken duinliefhebbers

Het Nationaal Park trekt jaarlijks 1,8 miljoen bezoekers. Dat is in 2008 berekend na tellingen. In bijbehorende enquêtes bleken bezoekers zeer tevreden met natuur en recreatiemogelijkheden en het gebied kreeg gemiddeld een 8! Veel mensen zijn zeer gehecht aan hun stukje duin, hun favoriete rondje wandelen of fietsen. Veranderingen, tijdelijk of permanent, worden niet altijd geaccepteerd. Daar moeten natuurbeheerders een goede weg in zoeken. Wat je voor de natuur wilt doen, valt niet altijd goed bij bezoekers. En wat je voor bezoekers wilt doen, is niet altijd gunstig voor de natuur. Zo is het plan voor de Noordwest Natuurkern aangepast na een discussie over een stuk fietspad. Dat zou weg moeten, omdat het op de flank loopt van een van de meest kansrijke paraboolduinen. Net achter de zeereep, goed op de wind, met een goede kans van slagen om te blijven stuiven en zo het achterliggende duingrasland gunstig te beïnvloeden. Maar fietsers wilden er niet aan, hun fietsrondje Kattendel zou verdwijnen. Het plan is aangepast: Het fietspad blijft, het duin wordt half kaal gemaakt. Aardkundig is zo'n half duin in beweging zetten niet mooi, maar ecologisch is het beter dan helemaal niet.

NPZK rond 2040

Over dertig jaar ga ik met pensioen. Hoe ziet Nationaal Park Zuid-Kennemerland er dan uit? Ik denk nog mooier dan nu. Kleur- en geurrijke duingraslanden. Veel vogelgeluid. Meer parelmoervlinders. Meer actief zand, in kleine en grote stukken. Meer vers zand vanaf het strand het gebied in, zoals de natuurlijke zandbron van de duinen werkt.

Stuivend zand heeft een dun laagje gelegd over de oude vegetatie. Goed voor de valleien, want het grondwater stijgt met de zee mee en ik vind een natte vallei toch mooier dan een watervlakte. Dat dynamische, 's zomers droog en 's winters nat, levert hoge natuurwaarden op en, in ieder geval bij mij, hoge beleevingswaarde. Duinen zijn 'aan de wandel', leven weer en bij harde wind zie je het zand schuren en sturen. Op het strand veranderen bij elke storm de jonge duintjes nog steeds van vorm. Het blijft bijzonder zoiets zo dichtbij te hebben. Eindeloos kijkplezier.

Voor meer informatie:
www.pwn.nl/noordwestnatuurkern

JOWIEN VAN DER VEGTE IS FYSISCH GEOGRAAF EN WERKT ALS MEDEWERKSTER COMMUNICATIE EN EXTERN BELEID BIJ NATUURMONUMENTEN IN NOORD-HOLLAND MIDDEN. DE NOORDWEST NATUURKERN IS EEN GEZAMENLIJK PROJECT VAN PWN EN NATUURMONUMENTEN.